

ЗАМАН

КАБАРТЫ-МАЛКАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИН ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КВАБАРДИНО-БАЛКАРСКОГО РЕСПУБЛИКИ

Парламент

Республиканы Баш законна тюзетиуле хазырлау башланганды

КъМР-ни Конституциясына тюзетиуле хазырлау эм КъМР-ни законларына тюрленюле кийриу жаны бла иши къаууму биринчи жыйылыу болганды.

Аны ача, Законодательство эм жер-жерли самоуправление эм жер-жерли башчысы Борис Мельников иши къауум КъМР-ни Парламентин спикерини буюргуу бла къуралганы билдиргенди. Ол РФ-ни Конституциясына тюзетиуле кючюне киргенлери

бла байламды. Бу иш РФ-ни «Власть органлары ишлерин къурауу эм тамамлауу нызамын игилендируу бир-бир соруулары юсюнден» 1-ФКЗ номерли федерал законуну 1-чи статьясына тиийлиликте этилди.

1 декабрьге дер хазырларга керекди. Жыйылыуа къатышхана башха соруулары да сюзгендиле. КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Иши къаууму алдында салынган борча артыкъда маъанывылды. Аны эсте алып, анга власть органы битеу бѐломлери келечилери кийрилгендиле: законла чыгарыуу, толтуруу,

муниципал, ала бла бирге надзор, сюд органла, жамауат институтла, алимле да къошулгандыла, дегенди депутат.

Тырныаузда вольфрам-молибден комбинатны тийресин тазаларга белгиленеди

КъМР-ни Парламентини президиуму кезиюлу жыйылыуу коронавирус жукъганы аруу жайылыууна къажуу мадарла сакъланып къуралганды. Кенгешни спикер Татьяна Егорова бардырганды.

Министр айтханыча, программада белгиленген жумушла толтурулгандыла. «Агачланы къоруулау» проектеге кѐре уа, ахыр эки жылны ичинде 97 гектар жерде терекле салынгандыла, 1285 гектар жерде уа агротехника жаны бла мадарла толтурулгандыла.

Быльтер программага 72 миллион сом къоратылганды, андан 6,99 миллион сом агачлада тереклени орнатыуагы белгиленди, 65 миллион сомга уа от тоюсюге къажуу техника сатып алыннганды. Кырал келишимге кѐре, от тоюсюге къажуу 30 эчки техника, андан сора да, 55 башха оборудование келтирилгенди.

Жангыз да шартпа

Нартюх жыйынуу ахыр кезиюу

Къабарты-Малкъары Эл мюлк министерствосундан билдиргенлерине кѐре, республиканы районларында мизреулук нартюхю орун бошарга кѐп кыалганды.

Шендою чырак кюнде Лескен районну аграрийлери тири къармашыуадыла. Быйыл анда мизреулук эмда къудору битимле 10,7 минг

гектарда ъдорюленгенди. Бу кюнде аяны орун бошай турдыла. Кысык айтханда, жаландан ондан бири кыалганды. Аграрийле 61 минг тонна мизреу жыйгандыла. Ол санда 1,3 минг будайды, 360 тоннасы - чѐпюле, 2520 тонна - соя эмда элли тонна уа - зынтыкы.

Рапсны бютюн кѐп ъсдюрюге

Быйыл Къабарты-Малкъарда кюзюк рапсны урлугун 3,5 минг гектар жерге себерге таукелди. «Озган жыл бла тенгешдиргенде, ол 3,5 кереге кѐп болганды. Кысыксы, бу ишни бошарга алай кѐп кыалмаганды», деп белгиленгенди республиканы Эл мюлк министрствосунан.

Рапса быйыл улу сейю болганына талай сылтау барды. Эм биринчиден, специалисте айтханычыча, ол ъсют бошоган жерде арта мизреулук битимле, сѐз ючюн, нартюх да иги ъседиле. Суу салган машиналары хайыры бла бир участкадан рапсдан бла мизреулук битимден жылга эки кере тирлик алырга болукъуду.

Газ бла жалчыгыуда чурум чыкъмазча

«Газпром газораспределение Нальчик» компания кѐк отлук бла жалчыгын инфраструктуруны кыши кезиуде чурумсуз ишлерча этгенди, деп билдиргендиле аны пресс-службасындан.

«Газпром газораспределение Нальчик» компания кѐк отлук бла жалчыгын инфраструктуруны кыши кезиуде чурумсуз ишлерча этгенди, деп билдиргендиле аны пресс-службасындан.

Ток ючюн борчла азайтыладыла

Быйыл биринчи сегиз аяны ичинде республика эмда жер-жерли бюджет учреждениела тюз ючюн тѐлеуле башха кыуандыргандыла, деп белгиленгенди «Каббалжерно» компаниянда.

Алгынчы борчларын да эсте алып тереклене, республиканы эмда жер-жерли бюджет учреждениела саргынлылан кезиуде ъсвѐтланган 7,2 эмда 2,1 процентне артыгы бла тѐлеп жалхандыла. Тенгешдирип айтханда, быйтыны

«Жангы коронавирус инфекцияны жайылыуун тыяр мадарла этилген кезиуде саулукъ сакъланда ишленгенли бир къауумна кѐллендируу халда ахча тѐлеуно юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылны 2 апрелинде чыгарылганын 33-УГ номерли Указына тюзетиуле кийриуюно юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

«Жангы коронавирус инфекцияны жайылыуун тыяр мадарла этилген кезиуде саулукъ сакъланда ишленгенли бир къауумна кѐллендируу халда ахча тѐлеуно юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылны 2 апрелинде чыгарылганын 33-УГ номерли Указына тюзетиуле кийриуюно юсюнден

«и-ылыуун тыяр мадарла этилген кезиуде саулукъ сакъланда ишленгенли бир къауумна кѐллендируу халда ахча тѐлеуно юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2020 жылны 2 апрелинде чыгарылганын 33-УГ номерли Указына тюзетиуле кийриуюно юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы
Нальчик шахар, 2020 жылны 15 октябрь, № 135-У

Кенгеш

Профилактика мадарлагъа – энчи эс

Россеини МВД-сыны Шимал-Кавказ федерал округда Баш управлениыны таматасы полицияны генерал-майору Сергей Бачурин иши жумуш бла КъМР-де болганды. Аны къатышыуу бла бардырылган кенгешде КъМР-де ич ишле органа жаны озган тогуз айында тамамлаган оператив жумушлары эсеплери сюзѐлгендиле.

Управленины башчысы регионда экстремизмге эм терроризмге къажуу ишни тирилтирге, профилактика мадарлагъа энчи эс бурюрга кереклисини белгилегенди. «Аманлыкчы къауумланы бузукълукъларны тохтатырга, законсуз саууланга хазырлауу, аяны сатыу-алууу жоллары кесереге тиийилди.

Ол санда жашырын ишленген усталаны ишлерин да, - деп чертгенди Сергей Бачурин.

Узгичи затланы чыгарыуда законсузлукъну тохтатыуу мадарларны юсюнден да барганды. Главкны башчысы ичигени эм спирт болган затланы ташыуда аманлыкчы асламы Россеини эсеплеу постларында ачыкъланганды айтханды.

Оператив штаб

Коронавирусдан ючюнчю россейли вакцина сыналады

КъМР-де коронавирусу аруруну профилактикасы эм аны жайылыууна къажуу оператив штабдан белгиле этгенлерича, республикада трюне вирус 84 адамда ачыкъланганды. Алай бла пандемияны алдын берн COVID-19-дан ауруганланы саны тогуз иртинге жуукълашханды – 8990 пациент.

жукъганыла 11 майда болгандыла – 11,6 минг адам. Тюнеме уа вирус 15,9 минг инсанда ачыкъланганды. Алай бла къыралды 85 субъектинде COVID-19 вирус жукъланганы саны 1,415 миллиондан асламды. Пандемияны алдын берн миллион адам сау болгандыла. Вирусну кѐторалмай, ол санда тюнеме 179 саусуз.

Тийшли багыгъундан сора 6985 адам сау болгандыла (ол санда тюнеме 43 адам). Бюгюнлюкде медицина болушукъ 1886 пациентге бериледи. Пандемияны алдын берн вирус 119 инсанбызны жашауун юзгенди.

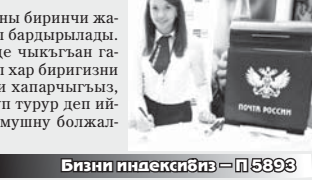
Джон Хоккинс атлы университет белгиле этген тарихилеге кѐре уа, битеу дуняда бу аруу 39,96 миллион адамга жукъганды. Вирусдан ауушханланы саны миллиондан озганды – 1,1 миллион адам. Санкт-Петербурдан коронавирусудан ючюнчю россейли вакцинаны адамла сынап башлагандыла. Ол Пуманов атлы илму арада жарашдырылганды. Сынауаны быйтыны ахырына бошарга белгиленеди.

Коронавирус КъМР-де жайылып башлагандан бери 219,6 мингден аслам тест бардырылганды (бир кюннге 1683 тинтиу). Го спитальда 1486 пациент бардыла, аяны арасында тест коронавирусу аруу жукъганыны ачыкъламагандыла да. Реанимация бѐлюмде 80 саусуз турдыла.

Жазылыуу - 2021

Хар юйге да озгурлу къонакчы кирсин!

Хурметли жамауат! «Заман» газетте 2021 жылны биринчи жарымына жазылыуу андан ары бардырылады. Энди да сиз ана тилибизде чыкъган газетни алырсыз, окзурсуз, ол хар биригизни да эсли кенгешчигиз, керти папарчыгыз, озгурлу сѐз ъгерингиз болуп туруу деп ийнанабыз. Бу маганалы жумушун болжалга салмагъыз!

УЛЬШАЛЛАНЫ Мурат. Бизни индексдиз – П5898

Тырныаузда вольфрам-молибден комбинаты тийрестин тазаларга белгиленеди

Ахыры. Аллы 1-ч беттеди.

Сөз 2021-2023 жылда Тырныаузда вольфрам-молибден комбинатын кыялтан кыялгандары сакланган жерде 3,6 гектар жерни тазалау юсюндөн барады. Башка проектке кере уа, Тырныаузда кыялган-кыялгына жыйылган 3,2 гектар жерни экология жаңы бла тазаларга белгиленеди.

Дождарны ахырында Шыуаланы Иллис парламентарийлеге эчки сакланганга табиगत жерни жеринден теңдирмеген объектини бирикдилген кыял тизмесине кийиргеге эмда алада кадыр жумушла бардыргына келишим этилгенине болушанлары ючюн ыразыгынын айтханды. Былай иш республикада биринчи кере этиледи.

Терт заказник бла табиगतны алты эсгертеми кадастр эсеге салынгандык. 2021 жылы ахырына дер эчки сакланганга табиगत жерини да анга кийирбог деп шышана. Ол а бек мағаналды, деп черттеген докладды.

Депутаттаны министрге соруулары көп болгандыла. Сөз заказникга бузуктуккыла эрип, ал аягында керектени кесуно тохтаптуу, кыялдан сакланганы. Тазаланганы фрам-молибден жарашдыруу комбинатын кыялган-кыялгандары асыралган жерни хайырланууны онгарлары кослоринден баргыанды. Парламентарийле «Экология» миллет проектни башка федерал програмаларын толтуруу, республикада чыраналы эрип баргандарыны илму жаңы бла тинтиую, кыялган-кыялгандары жарашдырууно юслоринден да айтханды.

Аягында тереклени заказну кесуно юсюндөн аяш. Шыуаланы Иллис бу жаңы бла кемчилликке битеу кыялрада болгандарын

черткенди. Алай агыяланы 197,7 миң гектардан 8,8 миң гектары эчки сакланганга жерге кирген себепти алада заказну ишле этилмейди. Ведомствону келечилери право нызамны саклауула бла бирге тинтиуюны дайым да бардырадыла. Былай а реидлени саны эки кереге көбейткенди. Аны хайырндан тереклени заказну кесуенге 17 угуловый иш ачылганды, борчлары тийиши дарожада толтурмагандары, контрольн тамамлагандары ючюн 6 жуупулы кылукуму ишлеринден эркин этилгенди.

Жууаланды белгиле болганыча, череклени оюлугура бютоюнда кыоркуулу жагьаларын эм бетон дамбааны кочулу жумушла жылы ахырына дерн бошалгында. Тырныаузда комбинатын коосондөн айтханда уа, аны кыял-

гаык-кыялгандарын жарашдырырга болукуду, жалаңда объект эсеге салынгандан сора анга жанындан кыярга чакырганды. «Правительстволу сагыатын» эсеплени чыгарга, Татьяна Егорова табиगतны кооруула баш мағаналы сорулданд бири болганын черткенди. Ол гитчеликден окуна экология культураны синдиргеге кереклимине эс бургаынды.

Жыйылганда айтылган эсге алынып, ахырында тийиши эсгертеме чыгарылгандыла. Жуупулы оргналга «Экология» миллет проектни тамамлаганда контрольн катылгандырга, кыялган-кыялгандары жарашдыруула кыял экология надзору бардыргына кереклени белгиленгенди.

КыМР-ни Парламентни пресс-службасы.

Конференция

Экономиканы тамблагы кюнюню сагышын эте

Миллет борчланы эмда экономикада кыоркуузуулукну юсюндөн хапар барганды Алгыаракыла Кыабарты-Малкьар кыярал аграр университетте этген хапарла ишле илму-практик конференцияда. Анга Россияны Тынгылы тинтиуле жаңы бла фонду себеплик этгенди. Жыйылганы Россияден, Беларусьта, Азербайджандан эмда Абхазиядан атилме, КыМРден министрстволаны эмда ведомстволаны келечилери кытышхандыла.

Вазну юйретиу иш эмда социал вопроса жаңы бла проректору **Ауес Кумыков**, кыонакылага салам берип, конференцияда зоозуге чыгарылган темада белгиленди бийик мағананы тутхаларын черткенди: «Ала регионланы экономикаларын техника жаңы бла айнтыууда көп проблемаланы көтүредиле, анда кыоркуузуулукну жалчытууда тийиши амалла кыяларга себеплик эткенди.

Планер кенгешде КыМР-ни жаркыялдуу илму эмда жашк туюну ишлери жаңы бла министр инстиутун толтурганы **Анзор Эзоев**, Парламентни Аграр вопроса, табиगतны хайырлануу, экология

эмда тегерекеги кыудурети саклау жаңы бла комитетини башкысы **Артур Текушев**, эл мулк министр инстутун башкысы **Тимур Вадахов**, РАН-ны Экономика Институтуну тамата илму кылулукчусу **Александр Амосов**, Абхазияны Илмула академиясын экономика эмда праву институтуну башкысы профессор **Зурау Шалашва**, Полесск кыярал университетден профессор **Людмила Солик** селешкендиле. Бзы бла иш торлю-торлю секцияда бардырылганды.

«Экономика эмда управление» факультетде Россияны

экономика жаңы бла кыоркуузуулукну эмда миллет умутларын «цифрага» кенчуоу илму-техника энчиликлени юсюндөн ушак барганды.

Агрономия факультетде уа «жашил экономиканы», бизни кыяларда органика производство айнтыуу юсюндөн жапарлагандыла. Дагында инженер-техника, информатика, аналитика эмда агро-эко-системаланы озюендиле. Бютюнда бек а жер-жерлени туризм-рекреация онгарлары эс бургандыла.

ОМАРГАНЫ Мурат хазырлаганды.

Жамауат папата

Врача юйден чыкмагьанлай жазылырга

Кыабарты-Малкьарны Жамауат палатасында «Саулык саклаууна бирикдилген кыял информация системасын мурдорунда цифра контуруну кыяруу» (ЕГИСЗ) деген регион проектни озюендиле.

Палатаны социал политика, саулык саклау эмда экология жаңы бла комиссиясыны башчысыны орунбасары **Кыяраланы Расул** айтханды. 2024 жылга сураулы кыяларда электрон рецептилер системасы бла лыгылати дарманла бла жалчытуу автоматизированный управление ишле башларкында. Кыярал жумушлары порталында пациентни «Мени саулуугуна» деген энчи кабинетинде врачк кыярууга бла дистансерицизация жазылырга, полисин эм, кыяда турганыгызга бла кырамай, башка медицина документлени кыярга жарыккыды.

ЕГИСЗ-ни хайырндан узук элпедде жашагында, турган жерлеринден кетмегенлей, саулыкларына кыяратырга, рекомендаццияла алырга болукунда. Былыр эм бы-

ый Интернетте кыюлгьан биринчи Фельдшер-акушер бөлүмле, электрокардиографлары хайырланган, жаңгы информация технологияланы сынал көргөндиле. Цифра амал бла этилген ОКГ-ла поликлиникага, район больницага негда башка медицина учрежденияны жиберилгенди, анда врач-кардиолог энчи кабинетин юсю бла пациентни башкыча тинтиуу эм багынууу кыялай бардырылганы билдиреди. Бусагытта бирикдилген цифра контуру инфраструктурасын кыяруу эм анга информация системаны энчи кесеклени кийириу иш тамамланды.

Битеу бу башламчылыкка адамла медицина диагностикаларын тынч бардырып, ауруулары энди кызгьала башлаганында ачыклар, хроника саусузлга кыярууны игилендирер мурадат бардырылганды. Аны ючюн республика «Медицина суратланы ара архиви», «Телемедицина консультацияла», «Лаборатория информация система», «Терм болушук этиу» деген програмаланы алганды.

Саулык саклау системаны информатизациялау а терм медицина болушук этен службаны багынуу уюжделендирелени багынуу кыярыгыра болушуркуду.

Жыйылганы кытышхана Россияны Президентни саулык саклау системаны жаңгыртуу бла байлалы салган борчланы толтурууна финансирование аслам бюллетинини эсгертегенди. Ала регионда ектлени тамамлаган федерал ара берген аханачы тийиши-ла кыярыларныга керек болганын да белгиленгенди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Элканспа Предпринимательге — үчүз кредитле

Кеслери бир иш кыярал кырамайша предпринимательни Гичте эмда орта предпринимательствого себеплик этген (МСП) банкда үчүз кредитле бла онгудуру амалла бардыла. Айтхандарыча, аны ставкасы 7,75 процентден улуу болуку туюлоду. Эч көбюсо — бир миллион сом алырга онг барды, кесин да залогсуз. Предприниматель сойсо анга оборудование сатып алырга негда берген жумушларны качествун игилендирге болукуду.

Бизни кыяларда бирсини финанс учреждениялары арасында кеслери бир иш кыярал кырамайша предпринимательге энчи кредит программаны биринчи болуп МСП Банк жарашдырганды. Былай граждандары завкаларында анда тер кыярайдыла, документлени да хазна көп излемейдиле. Аланы асламысында онлайн-халда жиберик кыюса да болукуду.

Анга деп банкны энчи интернет сайтына (smbfin.ru) киргеге керекди. Завкага «Мени налогу» деген сервисден справка алып кыярауу таштерикди. Кредит ачкыла кыюорума счктуу уа кыюасы банкда сойсо да ачарга онг бериледи.

Бу программаны хайырны көптө көргөндиле. Аллай предпринимательлени арасында кыруулуучула, жюкте ташуучула, чач кыоркуучула да бардыла. Кредит ачкыга бирлери оборудовани негда машинала сатып алалдыла, башкалары уа материалланы багыасын негда ортакчы тейледиле.

МСП Банк 1999 жылдан берн ишлейди. Ол толукругу гиче эмда орта предпринимательствого себеплик эту жаңы бла Федерал корпорацияны буюнуууданды. Аны баш борчу — предпринимательлени онгудуруу.

УЛЬШАГАНЫ Мурат хазырлаганды.

СОЗЮУ

Кыяралны инсанларны излемлерин эсге алып

РФ-ни Кыярал Думасын депутатын биринчи кезеге алып бир немчи мағананы законну проект тизетиуле нызамны кыярындеди. Ол санда бир торлю иш башлап, кеслерин эм юйорлорн кеңиндиргенге кыярал себеплик эту жаңы бла нызам торлоуун кыярында сора да, парламентарийле кыяралны инсанларн телефон хыйлачылодон саклар мурагылдыла.

Ипотечка каникулла, энчи налог нызам

Коронавирус жайылган кезеуде кыяралган экономика бөлүмү кыярал себепликни анта бир амалы хазырланганды. Россияны Кыярал Думасы энчи налог нызам бла хайырланган предпринимательге ипотека каникулла берун жаңы бла законна тизетиулене биринчи окулууда кыялай көргөндү.

Кыяларда кеслери ишче жерге кыярал, башларын кеңиндирген инсанлар энчи өсгөнлей барды. Бу энчи налог нызамга кере миллиондан аслам адам ишлейди. Алай бюгон-

лукде ала ипотека каникулланы алырга эркин туюлодоле: алачы НПОЛОН 2 справканы кыярал онгары жоктуу. Алай бу а кеслери нызамлары бла керешлене кредитлени тегенде кыярал болушукну онгары бла хайырланамайдыла. Ол а терси, деп анылганды бу башламчылыгы. Кыярал Думаны спикери **Вячеслав Володин**.

Аны айтханыча кере, законна кийиргилген тизетиуле энчи налог нызам бла хайырланганланы жылы ичиде тошгөн файдалары азайганына шакырамык эткен документлени кыяруу бла байлалыдыла. «Ол а инсанларыбызны кыюлайыркаларын саклауула, аланы эркинликтерин коорууула болушуркуду. Коронавирус жайылганы бла байлалы кыял кийирген кезеуде уа ол бютоюнда магы аналдыла», деп кышканды спикер.

Телефон хыйлачылыкны азайтыр ючюн

РФ-ни Кыярал Думасын депутатын биринчи окулууда кыялай көргөн законну проекти-

не тийишликте тутмакылада тутулуу турганыла, телефон бла хайырланган, аманлыкка эткенлери ючюн сотовой операторла ала ны номерлери ишлерин тохтатып кыюаркыдыла.

Алай бла мобильный байламлыкны операторлары колониладат тутулуу турганыла, теркиликтер ючюн следствие изолтололга жеткирилгенле, телефонларын хайырланган, аманлыкка эселе, аланы абонент номерлери ишлерин тохтатырга борчул этилгенди. Кыюасы номерни ишин тыярга кереклисин а ФСИН-ни жержерги органы ончуусу бегим чыгарыдыла.

Тормеде сотовой телефон бла хайырлангыра жарамгы аны белгиледи. Алай, анга да кырамай, жуупа тартылганланы аслам ала ны бирлегин жорютедиле. ФСИН-ни шартларына кере, 2019 жылда тутмакыладан 56 миң телефон сымырылганды. Ала уа мобильный байламлыкны болушукуу бла хыйлачылыкка, аманлыккы кызууламыны ишлерине ону эткен кезеуде окуна бардыла.

Закону авторлары жазгандарыча, нызамны кытышхандарыча, тинтиуюн тер-терк бардырырга жуупа тартуу системаны онгары жоктуула. Бютоюлукде уа телефон хыйлачылыкны саны иги да өсгөндү. Аманлыккыла инсангага сөйлөшү, банкны келечиме, аны кыоркуузуулук службасыны ишлерине деп алдып, аханларын урлаган кезуле өсгөндиле, деп черткенди проект авторларындын бири Кыярал Думаны Кыоркуузуулук эм коррупцияга кыажак комитетини башчысы **Василий Пискарев**.

Законна тизетиуле уа телефон хыйлачылыкканы азайтырга себеплик этгени бла бирге тутмакылага наркотикузлени, эркин этилмеген башка затлени жеткириуу бла байлалы аманлыккыла азайтырга, бузукчү негверлери бла байлалы кыярыны эсгерге, корушканы азайтырга онг берилдикле, деп черткенди парламентарий.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

ПРОФЕССИОНАЛЛА

«Бизимми, усталыгымы да тууган жеримге хайырлангырга сюеме»

Октябрьде битеу дунияны анестезиологлары да кеслери профессионал байрамларын белгилейдиле. Аны кепте 1948 жылда арза-стоматолог Мортон эмда мимия жаңы бла алим Джексон, пациентти тийи кетере туруп, эфирин нархоз берелери бла байлайдыла. Бизни кыяларда уа эм биринчи болуп анестезиологияда кафедра Петрозаводск шахардыгы университеттен ачылганды. Аны 1966 жылда медицина илмулары доктору, профессор Анатолий Зильбер кыярганды. Андан берн, билгенбизиз, бу илму иги да айнтыганды эмда аны хайыр бла жамауатын саулугуна багьар амалла да куюлгөнгендила.

Бизде да, кыудурети ашхылыгындан, медицинаны эм кыялын бөлүмюндө ишлеген, билгилмилери саусузлга жаңдуурулукуллары, бютоюнда бек а профессионал ышанлары бла танылуу врачларыбыз бердыла. Аладан биринди Наршуаланы Рамазан да. Ол бютоюлукде Палачикке Пермьдеги арада эмда Кыан тамырлагга бакьгьан республика жаш арада анестезиолог-реаниматологу. Аныкы жаш специалист эсе да, тутан ишиде аныгула, анга кельо бла берилгени бла да айырмалды.

Ол ариу таяу элиригениден биринде - Кыашка-тауда өсгөндү. Школуна да мында тауужанды. Андан ары кыюуга кирип кезуюу жегиненде да, анга артык кере дагы тышкы Пермьдеги Нек денгеле жалк ичи тынгын. КыМР-ни сылыры врачы Ахмат Жамалованы аны атасыды. Ол амалга кыялай болушук этпелени, аланы жашауула кыялай көлөндүргөнүн көтөн биледиле, ыразылыкларын да айтдыла. Аслам жылы ичиде ол Бабутенде амбулаторияны тамата врачы болуп да берганды.

Мени усталыгымын угурин, ол мени сайлаганды, деп, колөдү ушакк нөгери кеси уа. —Атабыз эртендикде эрте кетип, ишден иги да кек кыялтып турганды. Анга тансык бек болучу-зүдэн сабилме тербюбод да. Алай ол биреуну кыяылганын селейтир ючюн кыялай бир эс бурганын көрөк, аны этгени иши жамауатка кыялай бирге кереклисин да анылганды. Аны себепли анга ушаргы гитчелимден да бек итингенме.

Сабийлик мурастарын топуру акында Наршауу КыМКМУ-ну медицина факультетини баргыу

иш бөлүмюне киреди. Анда окуй турганында да аны эм алгга колгоо атыла болганды. Аны юйрөткөндөрүнө тынтылганды, ашы врач болуу ючюн билим, сынам да кереклисине тошонгондуну. Ючюнкү курска жүрюгөнүндө уа, Республиканы клиника больницаны битеуле реанимация бөлүмюне санитар болуп барганды.

Алай бла врачла харкюнлук ишлеринде бетден бетте кыялай кыяылгыныкыла бла тубеенлери да көргөндү. Интернатураны да анестезиология-реаниматология жаңы бла аны ючюн сайлаганды. Билим алган кезуинде аны окушкан профессор кызууну барысында да ыразылыкка бла эсгерге, Бөкөланы Артурун (хирургиядан), Таукенланы Магометни (урологиядан), Анатолий Эльгаровну (терапиядан), бирислени да белгилейди. Ала нызамны сургаан, окуулу болууга юйрөтгөн, усталыгыны да суюдорго билген чынтты профессионал болгандарын чертеди.

Интернатураны (аны уа ол СОГМА-да өткенди) тауусу-тауумсаз огырады сагынылган битеуле реанимация бөлүмюндө таматасы Гергеланы Лейла аны алгандан окушганын, ишлегенин да көрөп, анда врач болууга чакырыды. Бир көөк заманы Наршауу улга катастрофа медицинада да урунганда. Ари сегиз жылына ишле уа, айткандарында, Перинатал эмда Кыан тамырла аралада ишлеп келеди.

Медицинаны кыюасы бөлүмү да тынч туюлоду. Алай а анестезиология-реаниматология бютоюн кыяын тошгону уа хахкыды. Айтханды да, жалаңда больницында алгандан жатып, саулугуна да врач кыялай кыярай келгени жазылып турган пациентле баш ишлере тошкун кыялайды алагы, жарыгууга. Алагы сунмай турганында кыталга жолуктууналга кыярырга керек болды асламысында. Аланы ачыгындарын селейтирге, жанларын саккал кыялырга да.

Бу бөлүмю сайлаганыланы сохижалары тутучулу, психология, физиология, фармакология жаңы бла билимдери улуу болууга тийишинди. Андан сора да, эси терк ишлере, нени кыялай эттерге кереклисин жегил окуучу анылганды. Ала усталыкларында жаңгыда бир ышы угуй, аны бла бирге бириследи да (бөлүмүндө) саусуз кыяны болганын да.

ын болууга мени хатасындан тошпоп кыялырга болуугуна билгире борчулууда.

Кыюасы бирибиз да пациентте этилген операцията тап оза, хирургун майхтайбыз, анга ыразылыгыбызаны билдиребиз, саулугуна усталыклары ючюн. Алай биз дагыда анестезиолог-реаниматологданы кыяылдынын унутууга керек туюлобуз. Нек денгеле ала адамны саулугуна ара дери, операцияны кезуинде, андан сора да кыярыгандай, сагыялгандай тургура борчулууда. Мынчмай болушук тапдырырга керекли кезуиде уа ала бир чаккыны да тас этмей, болууну кыюлга алырга тийишинди.

Иш юююде көп торло затха туберте тошонени Рамазан да белгиледи. «Анестезиология», «реаниматология» деген аны шламла бизни сагышыбызда кыяын ауругалына бла байлалы болгандарын да айтды. Врач кыяларыны юсюндөн хапарлай, адамланы көлөндүргөдү, бу жашаудан тонюлөп эселем аслам кер болушанын да жашырмады. Жарысууга, не мадар да этип, саусууну саккал кыялалмагыларынды уа алагы кыялай кыяын болганын да.

МОКЬАЛАНЫ Зуура.

Сизни институту бошап чыгып калганы араларында аталар айтылган музыктылау бла теспеучю, халкыла аралы эм россеили конкурсланы лауреатлары бардыла. Ала Къабарты-Малкварны, битеу Шимал Кавказны атларын Россеиде эм тыш кыраллада айтдырадыла, - деп айтылды республиканы Башчысыны алгашуу сөзүндө.

Кесини махтау элде тежеу сөзлөрүн РФ-ни культура министри Ольга Любимова да телеграмма жиберип айтканды.

СКГИИ-ни ректору, искусствөөдөн аныяны доктору профессор Рахиялы Анатолий а, вузун тарыхы бла кыскаша шажырейлендиргендери сору, институтта кел жаны факультет ачылганын, бусугатта 300 студент кел жаны бла билим ала турганын, Музыкыла кадет ара, аспирантура, ассистентура-стажировка, мектепте дери кышак билим берген специализацияланган сабий окуу үржөндөгүлөрдө да болганыларын өхтөмлик бла билдиргенди. СКГИИ-де кадрланы хазырлау жаны бла баш магыналны чакырыуу да тура эткенди: «Жаланда алгаш кырау, жангы затланы кырау».

Сөзсүз, алда бизни кел жумушла сактайлыла. Аланы бет жаркылы тамамларыгыбызга ишкесиме,-дегенди сөзүндө ахырында ректор.

Эгерти халда: СКГИИ Шимал Кавказда искусстводан бла культурандан бийик билим берген жангы оркуу юрду. Ол Россеи Федерацияны Правительствостун оюнуу бла Воронежни искусстволоруну кырал институту Налчиде филиалыны мурдорунда кыралганды. Бюгонюнде анда Шимал Кавказда жашаган халкыларны келчилери окуткыда. Россеини башка регионлардан, СНГ-ни кыраллардан келгенде да көндө.

Институтта жүздөн артык преподаватель ишейдил. Аланы аралында илмуни жети доктору, онжети профессору, илмуланы онжети кандидаты, кыргыз сегиз доценти, жыйырма тогуз татаула преподаватели, КМР-ни Кырал саугасыны эки лауреаты, ЮНЕСКО-ну эки члени, РФ-ни элде КМР-ни сыйлы атларына тийиш болган кыргыз адам, халкыла аралы эмда битеуросей конкурсланы онды лауреаты бардыла.

Отуу жылы вузун эки минген ас-

Юбилей

Искусстволаны Север-Кавказ кырал институту бу конюде кесини 30-жыллыгын белгилегенди. Ол кыуанчлы иш бла вузун КМР-ни Башчысы Казбек Кокос да алгышлаганды. Институт маданиятын, искусствону, илмуни, билим беруиню, чыгармачы кадрланы гөрбежисине айланган айрык ойтканды. «Бек башы уа - ол соулал Шимал Кавказны, энчи уа Къабарты-Малкварны маданиятын айнытууга, бурун экинчилерни кырал миллет максамдарын тартылууртун, кыралын, теспеучюлүн, театрн сактаууга, аланы байыкчаландыра барыууга тийишпи уюуш кышадны.

Маданияттан, искусстводан да чыгармачы кадрланы гөрбежиси

лам адам бошап чыкканды. Аландан 350-ден асламы битеуросей элде халкыла аралы конкурсланы лауреатларыдыла.

СКГИИ төрлю-төрлю конкурслар элде илмуни конференцияла кырады, аны преподавательлери бла студенттери уа төрлю-төрлю илму ишеги тери кытышадыла. Россеини уллу шахарларнда элде тыш кыраллада мастер-классла бардырадыла. Аланы Шимал Кавказны халкыларны маданияттарыны бла искусстволарны юсюндөн монографиялар, россеили эки регион басмадан сора да, белгилы тыш кыраллы газетледе, журналлада да чыгыдыла.

Вузун аламан техника онглары бардыла. Ол тийишпи музыкыла инструментте, компютерле, видео элде элде аппаратла элде жалчытылынды. Библиотекасы, фототекасы, жаздыруу аппаратурасы бла кабинети да ким да

суклангычардыла. Студентте хар не жаны бла да тынгылы жалчытылган общежитие турдыла. Окууундо бек заманларында уа таулгаш жолучулуккагыла бардыла, велосипедледе жорку, сууда жокую секцияла, тренажер залда да жарату этерге болуккыдыла. Бук студенттери оюмларын да соргыбыла. Аланы жууларыбыла блкы болгонды:

Владимир Джиев, Юг Осетия: - СКГИИ - манга өз ойюм кибкиди. Мында сени ангылаган, не заманда да болушук этерге келген преподавательле ишейдиле, студенттери араларында шүкүларым көндө. Миллет айырған жоккыду. Бир ойюрача жашайбы. Студенттер башлап мектепке кирген жерде олтурган ишеги дери да бу окуу юнүктү патриотлыктыла. Ол а бек алакаткы!

Сабрина Пкин, Абхазия: - Институту мени экинчи ойюмдо, нек

дегенде бирге окуган тенгерим, преподавательле бла конюге бек элден онтөрт сагытаны турма. Аласым мен жашууму магансан тас этерик эдим. Дагында бизни ректорубуз аламан адам болганын айтып болалмаймы!

Михайл Чернышев, Украина: - СКГИИ-ни студенти болуу бек оймдыла. алай кышайдым; тында билим беруу, алыу да бир неча сагыт бла чеклени кылаймыд. Хар не да студент юнүктө. Ректорубуз а дайман да айханлай турды: «Институтта биринчи адам - ол студентди»,- деп.

Ушанасы Харун, Къазахстан: - Мен арасарык айтырга болууымда бизни институт саудай дында бек илгенден бирди деп. Мени башка вузлада окуганларны араларында да шүкүларым көндө. Аланы халпарына тынгыламан, оюмун тюз болганына брютюн тиюнеме. Мындагы преподавательле студентледен келерин албугура татамдыла, мексимейди. Ала уа, сөзсүз, хунерликтери, фахмулары бла да биринчилери араларында биринчиледиле.

Амиль Али Огли Искандеров, Азербайжан: - Тюзюн айтсам, окуялман. Тенгерим алында кышайды болум деп бек жаркысыман. Орус тили артык ий билмеген. Алай энчи бу вузун сайлаганым бир да окурганымна. Налчидики да бек жаратма. Мында бир бирге журмет эте, шүкүлхун багалы билген адамга жашайдыла.

Люба Адилова, Суратланы автор алганды.

Ыразылык

Мында сабийле энчи жылыгу табардыла

Жанхотияны сабий сады 1996 жылдан бери ишейди. Бюгонюнде аны таматасы Жамилла Якубова Давандизде. Билимди, иш келлю уста онуючу. Мында бирси ишчилени асламысы да эрттеден бери урундыла, сынаулу ишчиледиле. Ол Саида Ботталаны, Танзила Бугагелер, Малкварланы Роза - медресета, Жанна Шогенова - ийретичю эм дагында башкала.

Къабак эшикден сабий сады тийерине этсен, бек алгаш анда болган тазалык азыраак урундыла. Сирилми да ала. Кышчыкылыны жашчыкылыны ашаган, ойналган, жерлери асыра тазадан, муу конюге неча керс сыйлай, жууа болурла дегирин окуяна келди.

Болсада мында баш бөрч барлыкчалыны аралгашы нисамгазы, окургагы юйретчю. Ол жумушун уа Жаппулы Саида, Дадува На-

зимат, Гусейинланы Мадина, Ботталаны Альбина, Катина Тизасмова, Кудайланы Гита, Эсденланы Клара, Абдулаланы Латифа бардырадыла. Была иш келлю адамдыла. Көп керс аталандан, аналандан ариу алгышыла эшиткендиле. Мында сабийле, билим алгандан сора да, жылуу табардыла. Эрттен бла эрте туруп, атала, анал алыны берс келтирген заманда бир төрлю кылык этмейдиде. Кыска айтканда, ала бир да кыалмай бери сыйол

келдиде. Сабий сад алыны экинчи юйкөрдиле.

Хар бир сабийде да бир жумер барды. Юйретчючюле да аны ачыктып, ол жанына энчи эс бурдурадыла. Эплде да бу макемде урунганларга жорек ыразылыктын билдиргенди, ыспас этгенди турдыла. Алай болмай да не медед, бюгонюгө сабийле бизни тамблагы конюбоздө.

ХАДЖИЛИАНЫ АСУАНА.

Соруу-жууап

Гыраша Кылайыл фильм алдырыргыла ишкешиле?

Бизни режиссерыла Гыраша кинофильм алдырга мураткыла деген аксылны арт заманлада эшите-эшите тургууа тошди. Ол оюмун «Роскомосса», Биринчи каналда элде Yellow, Black and White кинокоманияда эшиттиргендиле.

Фильмде болупманы бир кесеклери Гыраша болуккыда - жигите Малкыла аралы космоскылы станцияга (МСК-гьта) жиберилдиктиле. «Возвращение» режиссура Клим Шипенко сайланганды. Ол бу тематикада эңдиге дери да илшенгенди - 2017 жылда аны «Салют-7» деген драмасы чыкканды, анда 1985 жылда совет космонавтла станцияны ремонт эти ишин жангырханларыны юсюндөн айттыла. Андан сора да, ол россеи киноленталаны араларында эм бурылай тукондиргени филмдеринден эл илгү.

«Холончу» - алдыргындиле. МСК-гьта учарчык баш рольга актрюну эм аны экинчисин ачык эришууде сайлыкыдыла. Режиссоруу бла актрюну «Союз МС» пилотлу кемедө МСК-гьта учурлары 2021 жылны козюне планга сайлынганды. Бу чыгармада Россеини Гыраша тындарын ишчилени элде кетюргю элде космонавт устанкыны жигитилени жораланырыкты»,- деп ышандырадыла «Роскомосса».

Эки пенсия кимге тийишлүгү?

Сакъатлык юнчю кышак пенсияны блокадалы Ленинградда жашаганла, аскер кулуккыда сакъатлык тапканла, Чернобыл АЭС-де аварияны кетериу ишеге кышуулап сакъат болганла да аладыла, - деп халпарайды кыралкылык болганла пенсия фондунда ассоциацияла президент Сергей Белков. - Пенсия жанда кышак тилеуле аскер кулуккыга чактырылып анда жоюлганына неда эскерде алгаш жаралары юнчю өлгөнлени абадан ата-аналарына кыраган адамларын таз этгендери юнчю бериледиде. Аланы ой бичилери кыралкылыкларнда кыраырык пенсияны ишчилени элде кетюргю болуккыда ол аханы, экинчи керс юйор кырамаган эселе.

Алай кышак пенсияга эркинликтери Чернобыл АЭС-де радиация жайылуудан өлгөнлени юйорлорден илшерге онглары болмаган адамларына да барды. Федерал кырал кулуккычлала страховой пенсияны ишчилени элде кетюргю юнчю да пенсия аладыла. Гражданланы башка кышуулары уа кыралкылык болганла пенсия фондунда иослери бла кеслерине кышак пенсия жарашдырырга болуккыда.

Вакцины сатыууу фидарылыгы кылайыл бирге?

Вакциныны сатып алгырга сейрилер болганыларыны юсюндөн Белоруссия, Таджикистан, Азербайжан, Молдова, Сауд Аравия, ОАЭ, Мексика, Венесуэла, Филиппинле билдиргендиле. Къазахстан 2 миллион долларла алагыла тапшыра келгилеми кыл салганды. Энтта да 35 миллиону Убекистанга кетериди, 100 миллион - Индияга.

«Бизге бирселеге вакциныны 1,2 миллиард дозасын тапшыра излемле келгендиле», - деп билдирди Тюзонлей инвестицияларны россей фондуу таматасы Кирил Дмитриев. Дозаны экспорт багысы 10 доллар болганы чыгаргыра жетишип тебиредиле, ол а Россеиде аны салдырырга оюнгенде 6-9 айга вакцинацияларын этп бешаргы онт берикди.

Бананаланы кылыгынын сынарга тошерикиме?

Басмада билдиргенлерине керс, Эквадорде вулканыны колю 83 мми гектар илгашыламан басмадан аламан кызылдан өсленген да. Сиз теркини 30 процентини кыраганыны юсюндөн барды.

- Кйагы кетюргюле алыкча эртди,

эквадорчула келери болууну тинтирге керкелде, - дейди Fruitnets агентствону ЭЖилекче чыгаруучулары созоуну таматасы Ирина Козий. - Бу жаны бла ассоциацияланы келчилери алыкча кыраганыны юсюндөн таула аламан билдиргендиле. Алай бананаланы Эквадордан импорттору бизни рынокка бек маганалды. Эквадор бананала бизни рынокку импортуну 95 процентиде.

Дунида башка уллу чыгаруучула да бардыла - Филиппинде, Бразилия, Индия, Коста-Рика. Алай бизни бу кыралдан чыгаруучула бла байламлыкларыбыз 30 жылны ичинде кыралгандыла. Алай тошташкылыны алыны алышандырган бек кышак болуккыду.

Элпта да не затны приватизация этерге болуккы?

- Башка-башка элде бичуелуге керс, кырал сектору юлошорне Россеини кономикасыны 40-60 процентини келди. Ала туюнууны неда бир кесеклери кыралга берилген уллу корпорацияларга: РЖД, «Транснефть», «Роснефть», «Ростелеком», «Аэрофлот», «Совкомфлот», ВТБ эм бирсине. Ала минглө бла унитар предприятыладыла. - деп билдиргенди Плеханов аты РЭУ-ну экономика кафедрасыны доценти Олег Чердынченко. - 2019 жылда приватизация бюджетте жаланды 11,5 миллиард сом келтиргенди. Кудрини багы бергенине керс 2020 жылда ол жыл сайын 200-300 миллиард сом бералкыды.

Бюгонюнде, экономиканы кризисден чыгаргыра керек болуп турганды, алай ою бизнесин наложо бла басдыртп фида да алыу амалда эсе тюзокер керюндө. Сөз уллу компанияны эли илеге берюню юсюндөн бермайды, жаланды кырал келгилени ишчилени элде кетюргю бир кесегин сатыууну юсюндөн айттыла.

31 декабрини салуу ким этерикиме?

Правительствө кышак этпн тизмеге керс 2020 жылны ичинде ишчилени ишчи кюн болуккы. Аны бла бирге уа Кыргыз Дунагы аны салуу кюн этерге деген законопроект кийрилгенди.

«Мени аксылыма керс, декабрини 30-сун эм 31-ини шабат конюге кер-кюрюрге керек этди. Алай амал иш нисамны эм салууну тапшырылгыкыды. Хар ким ангылайды, 31 декабрине бир-бир болуккы болса, салууга айланп кылаганын, - дейди законопроектни автору, Урунуну, социал политиканы эм ветеранларны ишчилерни комитетини таматасы Ярослав Нивол. - Андан сора да, документи кабыл керюу 2019 жылда онуону регионлада неда энчи предприятылада чыгарыдан културтурга болуккыда.

Алай айтында, бытыр 31 декабрь отуз эки регионда салуу кюнча белгиленгенди. Бир-бирде уа алай онуону чыгарырдан алай губернаторула жаматуу арасында соруу бардырычандыла.

Гипси не бла алышындырырга дейди?

Инфраструктура эм билим беруу программаланы «Роснано» фондунда компьютер томографияны эсептерине керс жарашдырылган 3D-орзептени тере элзегендиде. Аланы сюеклоринде сынулары болган футбольчулады сынал кергендиле. Ол амалны кыраганылары ышандырганыларыны керс, алай орзепте (сөз юнчю, бутка неда билиге пластик тулку, бурун сыналгандан сора аны кыруулаган кыял) гисден эсе таптыла.

КТ-ны керюмдөлдөрден соруу хазырланган 3D-ноложо ортезин хазырлау заман болжалын да кыскартадыла. Андан сора да, ол табийгатта кеспи алыны кыруун кеттен (биоразлагаемый) материалдан жарашдырылды, жетигилди адам кызылалаткы анлай тебеди, тын кийилди, сетка кабыл болганы юнчю терс согулганыла турды. Аны себепли саусуз кичитуден бла аллергиядан да кыруулады.

Алай орте бла душка кирек, басындые жозөгө да жарайды. Керек болса уа, аны бир жокте кыла, артта уа жыгандан нерге болуккыду. Бюгонюнде алыны Москваны траунктыларына келген саусуулагыла салыра онгла бардыла.

Федерал газетини материалларына керс **ЖАГУРАЗИАНЫ НАЖАБАТ** хазырлаганды.

Бир ий шүкүм барды. Огурлуу адам. Чарны да билген, оюнуу да ангылаган алай киши. Жыл саны төрт жайырмагаш жуукчыланды. Алай болганылыкка, койде тапчаныга жатып, жөн саным келгенди деп, тынчылы кыскаландан туюлды.

Элде жамуат иште тири кытышды. Тойлагыла да барды. Юйор кыраган жаш төлөгө ариу алгышыла айтды, бозадан тартырга да оюнди. Көп керс той жыйыныла тамаша болганды.

Шүкүмү алы Батырбийди. Кыятында олтуруп, халпарына тынгыласан: «Алан, жашауда бу билмеген, аныламаган не болур?» - дерсе. Аны айта келгеним, бир жол, экинчи да аш юйленден биринде олтуруп, аузулана болабыз. Жаз башындады. Тотуру ал айы. Адамла бахчалары бла кыстау ююрөгөн кези. Биреулен телефон бла сөлөшөди да: «Быйыл картофну, нартноню кычан салыксы»,- деп сорады. Ол да аны жууап берип, телефонуны чычолотп бардыра экинчи да сөлөшөди. Ол а башы деп сорады: «Батырбий, жангы жериме терс салырга акыл эт эдим. Бизни энчи тийресинде кылайыл кегет ий берсик эди. Сен не айтаас, кылайыл терс салайым»,- дейди.

Батырбий анга да көп салып тынгылайды. Анга айткан дейди: «Бизни энчи тийресинде алма бла эрик ий эседи. Аландан сал. Зыгытаны орната туруп сора топурактан худур этип, аны жагыш орнат. Ол мылыны ий тутайды».

Шүкүмү бла терк-терк жолугула-алмасак да, туюбешек, бироз олтуруп, эркин халар айткыды. Жаш заманыбыздан башлап, шөндю конюге дери, жашаубузда жангы ишлерини юсюндөрдөн да сатынабыз, дуниядан кеткен тенгерилерини эсгерип, мудах да болабыз. Ахырында уа келбюзюне кетюргөн жарык затланы айтп, ишга чыбыздан жангы коч-кырау ала, кыягыларыбызны чаа айрылабыз.

Батырбийни элден чыгып, жоюлдан ташада терек бахасы барды. Аны муюношондо бир отуу юй да ишленгенди. Асламысында биз анда олтуруучуууу. Бу жол да андабыз. Шүкүм кесим чакырган эди. Аны элде жүргөн аты уа Арыккы.

Аны юсюндөн халпарыбызны башлардан алгаш бир затха эс бурайык. Бизде сабий тууса, хар кыяйдан, сайлап ат агайдыла. Къашай баргандан кезиде кышыгына неда болушун ишине керс башка ат да агайдыла. Кебюсөндө ол аты айтылганылай келди. Батырбий да алай болганды. Тууганлай да

а ашха артыкк бтаймысы. Ашамасагызы, ма мунуа арыккый кыалкысыз»,- деп сабийлерине урушды.

Бирде уа тойда, чыгышыда болса машинаны араларында алгаш окуяна экеу даулашса: «Эторюк айта эсем, Батырбийча арыккый кылайым»,-деген анылан да эшитирсе. Бир жол ол жангы машина алады да, аны бла уллу ныгышыны алы бла этюп бара, тохтап, адамла бла саламлашканды. Алда уа бир оюнуула бар эдиле да, аландан бири Батырбийни ойюне чакырып: «Юйге бир отуу кошаркы эдим, аны кылай этсем тап болур»,- деп,

«Кел, Арыкк, кел. Эрте болганыса. Баам, жумушун барды»,- дейди. Шүкүм алагыла ташы кергозотуп: «Бизни орамда акысакыл Мухамматны таныйсыз. Анга жетимши жылдык болуп, анга эки туура берик кетюруп ол салганды. Мени да бери ол жибергенди. Машинаны бир жерин тыратмай ташы туюшорнгөнө бу эки шешаны да бер деп, араккы да жеки бергенди»,- дейди.

Алагагы адаман барсы да машина төгергенине жайыладыла. Улуу даулаш болады. Бирлери айтадыла: «Жангы адам муу керюораллык туююндю»,- деп. Экинчилери уа: «Салгаш жетигилди, аны бери чыгаргандан эсе»,- дейди.

Алагы тынгылап турганындан бири уа былай дейди: «Кылай болган эсе не да, таш машинадады. Биз аны тошоралмай кыюаксык, битеу элге да айып болуккыду. Жангы ташны тошоралмаган эл дерле. Андан эсе амал этп жюкюне тошорейки»,- дейди. Сора төрт-беш киши болуп ташны тоби бла жигеле этдюрюп, машинаны бир затчыны тыратмай тошорюп, жарыгы муюношондо өрге сюеп орнаттыла. Батырбий нохтабуун берип, юйюне кытайды.

Экинчи кюн бийгы ныгышыа барды. Биз ат билдирмейди. Адамла бла саламлашп кетейим дегенде, аландан бири тээзалмай ташы халпарын сорады. Батырбий а майкык туюбюндөн ышара: «Аны уа буна хашына салганын»,- деп кыдыры. Андан бери кызуу жыл да озу. Шүкүм машинасында жүргөнлей турды. Ныгыш алы бла да этди. Токтап, адамла бла да саламлашканды. Ала да ташны халпарын сормадыла, бу кеси да айтайды.

Таш а бюгонюнде да сюелдери жеринде. Биз айткан халпарны шагытына. Атында да-Арыкк таш деп атагындадыла. Ма алай бир бош заттан жангы ата кыруулап кыаладыла.

ЛЕЙЛУУ ЛУ Х.

Арыккыны ташы

Хапар

арыксыу сабий эди. Есгенден сора да ол халинлей кылаганды. Аны юнчю нөгөрлери анга Арыкк эте атайдыла да, ол эте бюгюк-бюгөне да айтылганылай турды. Ол ушпады да, тыш элдеде окуяна аны ол аты бла биледиле.

Шүкүмү арыккыныгы бла байламы келг тауруула да жорюйдиле. Аландан бир-экинси сагынаыкты. Бир жол бу, бироз аурыксыууп, элде докторга барды. Ол а мазаллы, толпу тыштуруу. Жашны белинден өргөсин тешиндирди. Арыккылыгына сейир да этеди. Елкерлери ауруган сунуп, иги тинтеди, жорегине тынгылайды, кыан тамырыларынды басымын өчөлөйдиле. Хар заты да тапды. Жаланды тамагында кызаргыны болуп, аны дарман береди, сора: «Сен жеринге тур, мен бусугат келейим»,- деп тышына чыгыды.

Батырбий көлөгин да киймей, шиктинде олтурганылай турды. Бирээдан доктор жети-сегиз жылдык кырауула жаша келдө. Батырбийни ала да уста таныдыла. Саламын алгандан сора:

